# СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ 2012 – 2017 г.

(Приета с Решение №89 по Протокол №12/26.04.2012 г.
на заседание на Общински съвет – Вършец)

**Актуална към 05.2013**

## I. ВЪВЕДЕНИЕ

Туристическата индустрия обединява широк спектър от стопански дейности, призвани да участват в процеса на създаване и реализация на туристическия продукт. Комплексният характер на туристическата потребност
изисква предлагането на различни по характер и многообразни по състав туристически стоки и услуги във връзка с нейното удовлетворяване.

За разлика от други отрасли в националното стопанство в туризма потреблението е ориентирано предимно към "производство" на нематериални блага. Туризма се установява като отрасъл в обслужващата сфера.
Преобладаващо значение имат взаимодействията между създател и потребител на туристическия продукт. Продуктът на туристическата дейност има интегрален, но неделим характер. Той определя комплекстността на туристическото обслужване като негова същностна характеристика. Човешкият фактор в туризма има огромно значение. Поради тази причина туризма може да си наречe и индустрия на свободното време, индустрия на изживяванията. Главната цел на която е да "купи" свободното време на хората, като в замяна им предложи възможности за отдих и развлечения.

Стратегията за развитие на туризма в Община Вършец обхваща периода 2012 – 2017 година. Тя систематизира визията, стратегическите цели и приоритетите, чиято реализация ще води до развитие и управление на туристическите дейности. Стратегията представлява платформа за
координирани съвместни действия на всички заинтересовани от туризма страни.

Целта на стратегията е да очертае основните насоки за развитие на пазара на туристическия продукт на общината, въз основа на потенциала за развитие на туризма в района, международни и национални тенденции на туристическия пазар, профила и очакванията на потребителите на туристически услуги.

Настоящата стратегия за развитие на туризма е съобразена с изискванията на Закона за туризма и Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България, Общинския план за развитие 2007-2013 г.,
признаващи туризма за важен фактор в подобряването на качеството на живот и бизнес конкурентноспособността чрез развитие на устойчиви форми на туризъм (културен, еко, балнео/спа, и др.).

Стратегията за развитие на туризма на територията на община Вършец отговаря на целите на Националната стратегическа референтна рамка, акцентираща върху богатото и разнообразно природно и културно наследство, отчита приноса на туризма за националния растеж, възприема туризма като
един от основните елементи на местния потенциал за развитие и един от двигателите на местното развитие, поставяйки ударението върху ролята му за икономическата диверсификация, както и за опазване и използване на природното и културното наследство.

Стратегията е разработена в съответствие с основните принципи за развитие на туризма на равнище дестинация, а именно:

*1. Устойчивост.* Развитието на туристическите дейности трябва да съчетава в себе си дългосрочна икономическа ефективност с устойчиви практики, щадящи околната среда и социална съвместимост.

*2. Демократичност.* При управлението на дестинацията следва да се използва обществения подход. Необходимо е да се осигури висока степен на участие на местното население в процеса на управлението на дестинацията.

*3. Местна идентичност*. Планирането на туристическото развитие трябва да бъде съобразено и обвързано с основните ценности на обществеността в дестинацията, а така също и с особеностите на развитието на туризма в съответния регион.

*4. Публично – частно партньорство.* Взаимно зачитане и взаимно подпомагане на всички участващи в туристическия процес обществени и частни организации чрез използването на подходящи механизми за кооперирание на усилията на локално, национално и международно равнище.

При изготвянето на Стратегията беше приложен принципът на партньорство и демократичност, като активни участници в процеса на разработка бяха представители на местната власт, туристически бизнес, ТИЦ, НПО и други заинтересовани страни.

Като първа стъпка беше направен основен преглед на стратегически документи на национално, регионално и местно ниво. При разработването на Стратегията за развитие на туризма са използвани следните информационни източници и документи:

1. Закони:

- Закон за туризма;
- Закон за културното наследство;
- Закон за закрила и развитие на културата;
- Закон за регионалното развитие;
- .Закон за местното самоуправление и местната администрация;
- Закон за местните данъци и такси;
- Закон за защита на потребителите;
- Закон за устройство на държавния бюджет;
- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за устройство на територията;
- Закон за здравето;

2. Наредби

- Наредба за условията, реда и сроковете за изготвянето, съгласуването, приемането, финансирането, актуализирането и изпълнението на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие;
- Наредби за управлението, наблюдението, оценката и контрола на ефективното изпълнение и информационното осигуряване на програмите и плановете за регионално развитие ;

3. Стратегически планови документи:

· „Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2009-2013 г.” (http://www.mi.government.bg/bg/themes/nacionalna-strategiya-za-ustoichivo-razvitie-na-turizma-v-republika-balgariya-2009-2013-g-286-

349.html);

- „Стратегически план за развитието на културния туризъм в България";
- „Регионален план за развитие на Северозападен район за планиране, 2007-2013 г. (www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=533);
- "Областна стратегия за развитие на област Монтана 2007-2013 г." (http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=93);
- "Общински план за развитие на община Вършец 2007-2013 г." (http://www.varshets.bg/index.php?option=development)
- Стратегия и план за развитие на екотуризма в Западна Стара планина;
- Стратегия за устойчиво развитие на община Вършец в областта на селското и горското стопанство и за развитие на алтернативен туризъм.

Първо бяха анализирани изводите, направени в тези документи в контекста на разработване на Стратегията за развитие на туризма на територията на община Вършец. Беше направена инвентаризация на наличните туристически ресурси на територията на общината. Използвана е и допълнителна статистическа информация за последните години.

Като втора стъпка бяха подготвени анкетни карти и проведено анкетно проучване сред заинтересованите страни от общината. Целта на анкетното проучване беше да събере и обобщи мнението и идеите на местната общност за разнообразяване на туристическото предлагане и за развитието на устойчив туристически продукт в общината.

Трета стъпка - изготвяне на анализ на всички събрани данни, SWOT анализ и стратегически възможности за развитие на регионален туристически продукт на територията на община Вършец.

Четвърта стъпка – провеждане на широко обществено обсъждане със заинтересовани страни (туристически бизнес, местни власти, туристически сдружения и НПО, работещи за устойчивото развитие на територията, както и други представители на местната общност, имащи отношение към местното икономическо развитие).

## II. СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ

### 1. ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

#### 1.1. Природни ресурси

- Местоположение и граници

Община Вършец се намира в Северозападна България и е част от Монтанска област. Общината е на 90 км северозападно от столицата София и на 30 км от областния град Монтана. На изток общината граничи с община Враца и община Криводол, на северозапад - с община Берковица, на юг - с община Своге.

Територията на община Вършец е 240 112 дка. Общината включва 9 населени места: гр. Вършец – административен център и 8 села - с.Спанчевци, с. Долна Бела Речка, с. Горна Бела Речка, с. Стояново, с. Долно Озирово, с. Горно Озирово, с. Черкаски и с. Драганица. Гъстотата на населението е 41 ч./кв.км – под средната за област Монтана (50 ч./кв.км) и България (71 ч./кв.км).

- Релеф

Територията на община Вършец е разположена в северните склонове на Западна Стара планина, части от Врачанската планина с типичен карстов релеф и планина Козница. Релефът е много разнообразен, като цяло може да се характеризира като полупланински, но на територията на общината има райони с равнинен, планински и високо планински релеф. Теренът е разнообразен със среден наклон 9,6%. Надморската височина в населените места е от 350 до 500 м, а в планинската част достига 1785 м (връх Тодорини кукли).

- Климат

Климатът в района на община Вършец е умерено - континентален под влиянието на западните и северозападните ветрове, с характерните черти на умерено-континенталната климатична област и на тази на високите котловинни полета. Съчетанието на предбалканските хълмове с речните долини придава специфичния физико-географски облик на общината, отнасящ се към Севернобългарската подобласт на умерено-континенталната климатична област. Характеризира се със студена зима, горещо лято, прохладна пролет и есен.

- Води

Главната водна артерия за района на община Вършец е р. Ботуня и притоците й. В поречието й са изградени редица хидротехнически съоръжения. В района има ограничени ресурси на подземни води. В с. Спанчевци има изградени 2 микроязовира с цел напояване на земеделските земи.

- Минерални води

Едно от най-големите богатства на община Вършец са изобилните минерални извори ползвани повече от 2000 години. Землището на гр. Вършец се характеризира с наличието на минерални извори, които от 162 години са предпоставката за провеждането на балнео-курортна дейност в града. Те са бликнали от пукнатините на гранито-диоридните масиви от многобройните минерални извори при град Вършец и с. Спанчевци, община Вършец.

Минералните води от изворите при град Вършец (дебит 15 л/сек.) и с. Спанчевци (дебит 5,4 л/сек.) имат сходен химически състав и са със следната физикохимическа характеристика: хипертермална (37-38°), слабо минерализирана, хидрокарбонатно-сулфатна натриева, без санитарно-химични признаци на замърсяване. Минералната вода е с умерена алкална реакция, акратотермална, бистра, безцветна, със слаб мирис сероводород и с приятни питейно вкусови качества. Общата минерализация на водата е 196,6 мг/л. Част от минералната вода се бутилира и продава на пазара поради добрите си вкусови качества. Целебните води постепенно налагат общинския център като балнеолечебен и климатичен курорт с целогодишно използване, където успешно се лекуват сърдечно-съдови заболявания и функционални заболявания на централната нервна система, ендокринни заболявания и болести на стомашно-чревния тракт, състояния за възстановяване след мозъчен инсулт. Прилагат се още физиотерапия и кинезитерапия .

- Почви

Характерни за района на общината са светлосиви и тъмносиви горски почви, а по склоновете и билата на главната Старопланинска верига – кафяви горски и планинско-ливадни почви, заети от пасища и гори. Друг почвен тип е алувиалния. Разположени са върху алувиални отложения при наличие на високи подпочвени води, които създават благоприятни условия за развитието на ливадна растителност.

- Флора

Във вертикално отношение община Вършец попада в равнинно-хълмистия и хълмисто-предпланинския пояс на дъбовите гори (500-550м).
Дървесната и храстовата растителност е представена от съобществата на сухоустойчиви видове: цер; космат дъб; келяв габър; бяла акация; обикновен глог; шипка. Във влажните места покрай поречията на реките се срещат влаголюбиви видове – върба, топола, бряст, елша.

В различни части са регистрирани някои редки и застрашени от изчезване растителни видове: триумпеста дзуха, късна лойдия, снежно кокиче, блатно кокиче, недоразвит ломодерум, есенен спиралник, рогат блатняк, Стефчова тръстика, храсталачна глушина, Маришко подрумиче, планинско подрумиче.

- Фауна

Като характерни и типични за района от гръбначната фауна могат да бъдат посочени следните видове: бозайници – сърна, елен, дива свиня, вълк, таралеж, заек; обикновенна полевица, полска мишка и други; птици – бял щъркел, обикновен мишелов, керкенез, малък сокол, обикновенна гургулица, обикновенна кукувица, домашна кукумявка, черен бързолец, селска лястовица, градска лястовица, син синигер, полско врабче и други; влечуги - зелен гущер, ливаден гущер, водна змия, смок мишкар и други. Регистрирани са някои защитени животински видове – малка белочела гъска, скален орел, сокол скитник, степен блатар, горски бекас, гълъб хралупар, черен кълвач, южен белогръд кълвач, пъстър пор, голям ястреб.

## 1.2.Природни забележителности

Територията на общината се характеризира с голям брой природни забележителности, които са много добър ресурс за развитие на различни форми на вътрешен и международен туризъм.

*Градски лесопарк* е едно от най-големите богатства на Вършец, съхранени през годините. Създаден е в началото на миналия век (1911-1912г.)
с доброволния труд на местните хора под ръководството на първия бански лекар д-р Дамян Иванов. Залесен е предимно с иглолистни дървета, а най ценните растителни видове са секвоя, лирово дърво, кедър, дуглазка ела, ела конколорка, сребрист смърч, лиственица, гинко билоба, офика, магнолия, райска ябълка и други. Паркът заема площ от 800 дка и е втори по големина у нас, изкуствено създаден парк след Борисовата градина в София.

*Булевардът на чинарите* е част от пешеходната зона на град Вършец, дълга около 2 км. Дърветата са на възраст почти 100 години и големите им корони оформят зелен тунел.

*Слънчева градина* в центъра на гр.Вършец, изградена през 1934 г. Името на градината идва от нейните алеи, изградени във формата на лъчи от специален камък, който отразява слънчевата светлина.

В центъра на град Вършец се намира *Секвоя Гигантея.* Дървото е високо 23 метра, а обиколката на ствола му е 3 метра. Обявено е за природна забележителност през 1971 г.

*м. " Иванчова поляна"* – се намира на най – високото място на парка и го свързва с вековните гори на Кознишкия дял на Стара планина. В началото на XX в. на това място се организирали танцови забави и младежки веселби. С развитието на курорта като масов балнеоложки център поляната става част от пътеката на здравето и място за гимнастика сред природата. Хората и днес вярват, че измиването със сутрешна роса преди изгрев слънце на Иванчова поляна е целебно.

*м. " Водопада"* над кв.Заножене на 3 км. от Баните. Пътят минава през букови и иглолистни горички, обширни поляни и бистри поточета, гледката е невероятна; М. "Водопада" се намира на 500 м.н.в., над кв. Заножене.

*м ." Бялата вода"* с едноименната хижа; М. "Бялата вода" се намира на 774 м.н.в. в подножието на рида Козница. Отдалечена е на 7 км. от Вършец

*м." Зелени дел"* , местност над кв. Заножене, предпочитано място за излети на палатка;

*връх " Тодорини кукли"* - 1785 м. е най-високият в рида Козница и е един от символите на Вършец. Става дума за група върхове, които, погледнати заедно, наподобяват легнала женска фигура. Легендата разказва, че по време на робството в подножието на планината турци убили жестоко шестима монаси от близкия Клисурски манастир и избягалата с тях мома Тодора. Върхът, които бил свидетел на това злодеяние днес носи името Тодорини кукли.

1.3.Антропогенни ресурси

- *Археологически находки*

*Вършец* е възникнал около минерални извори и неговата история е свързана с балнеолечението. Най-старият запазен писмен документ за неговото съществуване датира от VI век във византийски хроники с името на крепостта МЕДЕКА (Медикус-лечебен) единствено селище с такова наименование в Римската империя. Името явно е битувало и преди това, съдейки от предметите намерени от римския период I-IIIв. В местността "Калето", където все още съществуват руините на древната крепост са намерени медицински и фармацевтични инструменти и плоча за разтриване на лекарства. При изкопни работи при строежа на градските минерални бани са намерени: останки от римски терми: тръби и малки шестоъгълни плочки-настилка на минерален басейн и др. предмети, оловна тръба с надпис на латински "Император – Цезар Нерва Траян Август", стара зидария и обгорели греди, които говорят за древните традиции на лечение с минерална вода на Вършец. Монетите хвърляни за здраве върху античната настилка се срещат само в Асклепионите (изображение на змии и храмове),което също показва, че тук е имало баня-лечебница към храм на Асклепий – бог на здравето, покровител на лечението и изцерителството, символ на подмладяващата жизнена сила. В околностите на Вършец е намерена и скулпторна композиция на тракийското божество Телесфор – момчето бог, символ на Вършец – града на здравето.

- В района на Вършец е открито *палеонтологично находище* на късно плиоценска фауна и флора. Досегашните проучвания на палеобиолозите доказват наличието на 5 вида фосилни растения, 2 вида сухоземни охлюви и над 120 вида гръбначни животни. През 1997 г. в МОСВ е внесено предложение за поставяне на находището под закрилата на Закона за защита на природата, чрез обявяването му за защитена местност.

*Римски калета* - в района на Вършец има останки от изградената през ранното средновековие римска сигнално-охранителна система. Тя е включвала крепости, разположени на високите хълмове по пътя Бонония – Монтанезиум – Сердика. Сигналите са се предавали чрез запалване на огньове, които са се виждали надалеч в цялата околност. Някои от тези крепости са били
водоснабдени и са представлявали истински градове със стратегическо разположение в подстъпите на планината. Днес са запазени останките от четири калета около днешните села Долно и Горно Озирово, Драганица и Черкаски, Спанчевци и кв. Заножене.

- *Архитектурни паметници*

На територията на община Вършец са изградени и действат седем християнски храма, манастир и Архитектурен ансамбъл “Баните”.

*Архитектурен ансамбъл „ Баните”* - Комплексът обхваща няколко сгради - архитектурни паметници на културата в стила на късния европейски барок. Тук се намира и паметникът на д-р Дамян Иванов – първият бански лекар.

*Старата минерална баня* е проектирана от арх. Нешев и е построена през 1910г. Сградата заема площ от 1320 кв.м. Особено впечатление прави цокълът от червен камък и стилистиката на прозорците в късен сецесион. Двете странични колони на фронталната част напомнят псевдокули. Отвън сградата е декорирана от известния проф. Харалампи Генчев, проектирал навремето и двореца „Врана”. Фасадата е украсена с двуредов венец от маслинени клонки.

*Новата минерална баня* е построена през 1930 г. на площ от 732 кв.м. по проект на арх. Радев. Тя е съобразена със стила на старата баня. Има тераси за хелеолечение и огромен часовник на централната фасада. Покривът е украсен в четирите ъгъла със скулптури на малки къпещи се момченца, възседнали огромни охлюви – символи на бързото оздравяване. Образите на нимфи-полубогини олицетворяват живите сили на природата. Те пазят този „храм на здравето”, в който блика чудотворна минерална вода в басейн с романски мозайки.

*Банското казино* е първото в България. Построено е през 1924 г, а през 30-те години е електрифицирано. В годините до Втората Световна война казиното привличало богати българи и гости от чужбина, които пристигали по р. Дунав. Посещавал го е и принц Кирил, заради което до днес го наричат “Царското казино”. Тук е кипял изискан светски живот. Особено популярни били танците във Виенския салон на казиното. Още през 1938 г. е бил проведен един от първите конкурси за красота в България.

- *Религиозни паметници*

*Храм „ Св. Георги” – гр. Вършец* - Храмът представлява внушителна кръстокуполна базилика с две камбанарии и голям купол в средата. Строителството му започва 1902г., а иконостасът е завършен през 1906 г. През същата година храмът е осветен от Видинския митрополит Кирил и започват редовните канонични служби, които не са прекъсвали до днес. Храмът е обявен за паметник на културата от местно значение. Резбата на иконостаса е дело на местен майстор, а иконите са изографисани от известния акад. Иван Стефанов, родом от с. Долна Бяла Речка. Стилът на изографисване е чисто славянски. От иконите лъха топлина, свежест и човеколюбие. Липсват тъмните сенки и строгия мистицизъм, характерни за Византийската школа.

*Клисурски манастир "Св. Св. Кирил и Методий"* - Клисурският манастир е духовен център на Северозападна България и е четвъртият по големина и посещение у нас. Намира се на 85 км от София, между Вършец и Берковица. Манастирът датира от 1240 г. Многократно е опожаряван, разрушаван и отново възстановяван от християнското население.

*Храм “ Св. Възнесение” – кв. Заножене, гр. Вършец*- Храмът е построен през 1872 г. Изографисан е от Петър Самоковец през 1873 г.

*Храм „ Св. Димитър" – с. Долна Бяла Речка"* - Храмът представлява еднокорабна базилика. Изграден е с дарения през 1934г., но преди него на това място е имало параклис, построен през 1880г. Няма стенописи, но иконостасът и иконите на него датират от XVIII век. В близката околност има 4 оброка, където по различно време от годината се правят курбани.

*Храм "Успение Богородично" – с. Горно Оризово* - Храмът е построен през 1850г. и е осветен на 20.08.1850г. от Видинския митрополит Кирил. Камбанарията е построена по-късно - през 1923г.

*Храм "Св. Параскева" - с. Драганица* - Малка еднокорабна църква с отворен притвор и централна камбанария. Тя е една от най-старите в района - построена е през 1865г. В близост до църквата, в местността "Витлото" се намира оброк, където в миналото се е правил курбан на Св. Спас.

*Храм "Успение Богородично " - с. Черкаски* - Храмът представлява еднокорабна базилика. Строителството му започва през 1865г. на мястото на по-стара църква, но неколкократно е спирано, а сградата е събаряна и изграждана наново. Църквата е довършена и осветена след Освобождението. През 1974г. тя е основно ремонтирана. Няма стенописи, но голяма ценност представлява иконата на Св. Богородица с Младенеца, която датира от XVII век. През 2004г. са изографисани иконите на иконостаса.

*Храм "Архангел Михаил" - с. Спанчевци* - На това място е имало храмове, които многократно са били събаряни или изгаряни. Сегашната църква е издигната през последните години с дарения от местното население. На 1 км от селото в местността Арто има оброк, където се прави курбан за здраве на Св. Илия (02.VIII.).

- *Други значими обекти*

*Художествена галерия* - Разполага с 664 платна и 27 скулптури от дърво, глина и гипс. Фондът на галерията се набира от дарения от проведени Пленери по изкуствата по време на традиционния « Празник на курорта, минералната вода и Балкана» / м.август/. Представени са експонати на български и чуждестранни творци, в т.ч. художници от Германия, Виетнам и др. Всички картини отразяват красивата природа на района.

*Музей* – основан е през 1999 г. Сградата, в която се помещава музеят е построена през 30-те години, като частен дом с уникална архитектура. Експозицията съдържа 4 раздела: "Античен", " Археологически находки и монетна колекция", " Балнеология" и "Етнография". Представени са стотици експонати, в т.ч. ценни находки от тракийско и римско време, документи и архивни снимки от по-новата история на Вършец като балнеолечебен курорт, както и богата етнографска сбирка с облекла и елементи от бита на хората от района. Особено място сред експонатите заема уникалната бронзова скулптура от II в. пр. Хр. на тракийското момче-бог Телесфор, което днес е символ на града.

*Стара минерална чешма* - изградена през 1934 г, когато градът добива истински курортен облик. Поставени са информационни табла с подробния химичен състав на водата и лечебните й свойства.

*Нова минерална чешма* - изградена през 2002 г. в централната градска част. Водата е с по-малък дебит, но има същия химичен състав и е подходяща за всекидневна употреба.

*Пещери* - На изток Вършецката котловина е оградена от Страшерския дял на Врачанска планина, който се издига във формата на равнобедрен триъгълник между реките Лева, Черна и Ботуня. Откъм Вършец обликът му се определя от страховитите скални отвеси на върховете Котля и Страшеро (1215 м). Това е типично карстов район – хълмисто плато със средна надморска височина 1000 м. и стръмни склонове към долините на оградните реки (ср. н. в. 400 м.). В Страшерския дял са проучени 79 пещери и пропасти, някои от които са най-дълбоките (дълбочина над 100 м) и най-красивите в нашата страна.

## 2. СЕЛИЩА И НАСЕЛЕНИЕ

### 2.1.Общ брой

Населението на община Вършец по данни от последното преброяване през 2011 г, наброява 8 203 човека, като основната част – 6 270 човека (76,4% от населението) е съсредоточена в центъра на общината гр. Вършец. Селата са много малки, като дори в по-големите от тях (с изключение на с. Долно Озирово и с. Спанчевци) населението е под 350 човека. Населението на община Вършец към 31.12.2011 г. е 8 203 души – 5,5% от населението на област Монтана към същата дата. Намаляването на броя на населението, в следствие на отрицателния прираст и външната миграция, водят до характеризирането на структурата на населението като регресивен тип структура – начален стадий.

### 2.2.Възрастова характеристика и демографски тенденции

Демографското развитие на общината през последните години се обуславя от множество фактори, съпътстващи периода на преминаване на страната към пазарна икономика – осъществяване на аграрната реформа, реституцията, приватизацията, реформата в здравеопазването и образованието и съпътстващата ги безработица.

Характерно за възрастовата структура е, че продължава процесът на застаряване на населението на общината - което се наблюдава както за област Монтана, така и за страната като цяло.

Възрастовата структура на населението на общината показва неблагоприятни изменения и е силно влошена – висок дял на възрастното население и нисък относителен дял на младите контингенти (до 18 г.). Делът на старите хора е близо 2 пъти по-висок от този на младите. Особено изразено е това в някои от селата, където живеят предимно стари хора.

Естественото движение на населението е един от основните компоненти, оказващи влияние върху динамиката на неговото развитие и възрастовата му структура. Бавният ръст на раждаемостта и покачването на смъртността доведе до твърде неблагоприятни изменения на показателя „естествен прираст", който е с отрицателни стойности.

### 2.3.Заетост

Община Вършец е със сравнително нисък БВП на един жител, нивото на безработицата е над средното за страната, а размерът на паричните доходи на един жител представлява под 80% от средния за страната. През последните години се забелязва ръст в дейността на частните фирми в общината. Важен фактор за цялостното развитие на общинската икономика е пълноценната изява на местната инициатива за развитие на частната стопанска дейност. Около

60% от предприятията в общината са в обслужващата сфера - /44% в търговията, ремонта и услугите и 16% - хотелиерство и ресторантьорство /, 13,6% са в преработващата промишленост и около 2% - в строителството. Само 1% от предприятията са сферата на селското стопанство. В община Вършец се развива екологично чиста промишленост, незамърсяваща околната среда. Основната стратегическа цел на общината е пълноценното използване
на местните ресурси за осигуряване на стабилен поминък и постигане на социална сигурност на населението.

## 3. ИНФРАСТРУКТУРА И ОБЩЕСТВЕНИ УСЛУГИ

Подобряването на инфраструктурната обезпеченост, достъпността и физическата среда са важни фактори за привличането на туристи и развитието на туризма. През последните години се реализираха редица проекти, които подобриха състоянието на инфраструктурата и жизнената среда в общината. Изпълнени са проекти в областта на ВиК инфраструктурата, зелените площи, обществената чистота и уличната мрежа. Въпреки това необходимостта от доизграждане и подобряване на инфраструктурата на територията остава значителна.

### 3.1.Транспортна мрежа

Територията на община Вършец се обслужва изключително от автомобилен транспорт. Републиканската пътната мрежа в община Вършец включва пътища с обща дължина 126,5 км, като 34 км от тях са без настилка. Стратегически важен за общината е третокласния път Вършец – Берковица – Монтана – Враца /път III – 162, -812/, осигуряващ връзката на община Вършец с областния център Монтана и с международен път Е 79 /Общ Европейски Транспортен Коридор ОЕТК № 4 – Дрезден / Нюрнберг – Прага – Виена /Братислава – Гьор – Будапеща – Арад – Констанца / Крайова – София - Солун, посредством които се реализират транспортните потоци с Румъния, Сърбия, Македония и Гърция и с второкласен път II-81 Лом – Монтана – Берковица – София - пряка връзка между Северна България и Столицата през прохода "Петрохан" и връзка с Ломското пристанище.

### 3.2.Комуникации

На територията на общината има добре развита телекомуникационна инфраструктура и достигаща до всяко селище автоматична телефонна мрежа. На територията е в действие единен телефон за спешни случаи – 112, който е безплатен, денонощен и достъпен от всички точки на страната. Всички
населени места на територията на общината имат покритие на трите мобилни оператора - Мтел, Глобул и Виваком. Състоянието на комуникациите в туристическите обекти е сравнително добро. Всички те са обезпечени с телефонни постове, интернет и кабелна телевизия.

### 3.3. Здравно обслужване

Здравеопазването е важен елемент от социалната сфера на община Вършец. Здравното обслужване на населението е функция от три основни фактора - икономически, медицински и социален. Здравната политика на община Вършец се осъществява в условията на известни икономически затруднения и ограничени финансови ресурси.

На територията на община Вършец функционират: Център за спешна медицинска

помощ, Общински медицински център, Общопрактикуващи лекари и Специализирана Болница за Рехабилитация „Св. Мина”.

### 3.4. Образователна система

Община Вършец разполага с необходимата пълноценна мрежа от детски градини и училища със създадена на много добро ниво материална база,
високо квалифициран педагогически персонал със силни ръководни кадри в лицето на директори на детски градини и училища. Общината има дълбоки
традиции в получаването на качестено образование и много добра реализация на учениците в средните и висши учебни заведения.

На територията на община Вършец функционират 7 учебни заведения, от тях: 4 училища, 3 детски градини. На територията на общината в средните училища са обособени паралелки „Туризъм”. В СОУ “Иван Вазов” изучават информационни технологии с интензивно изучаване на английски език; туризъм и информатика и в Професионалната гимназия по икономика и туризъм – администратор и организация на обслужване в хотелиерството. Тези две
училища са от съществено значение за обучението на кадри за местния хотелиерски бизнес.

## 4. ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И УСЛУГИ

### 4.1. Основна характеристика на категоризираните места за настаняване, средства за подслон и заведения за хранене и развлечение

На територията на общината са регистрирани обекти за настаняване, съгласно категоризацията им както следва:

*Таблица 1.*

| община | Категоризирани обекти за настаняване/брой | 1 звезда | 2 звезди | 3 звезди | 4 звезди |
|---|---|---|---|---|---|
| Вършец | хотели | 1 (102 легла) | - | 4 (217 легла) | 2 (146 легла) |
| | вили | - | - | - | 1 (36 легла) |
| | почивни станции | - | 1 (76 легла) | - | - |
| | бунгала | - | 2 (92 легла) | - | - |
| | къщи за гости | - | 2 (10 легла) | 1 (14 легла) | - |
| | самостоятелни стаи за гости | 15 (72 легла) | 13 (77 легла) | 1 (8 легла) | - |
| | болница за рехабилитация – 120 легла | | | | |

4.1.1. Средства за подслон – 7 бр.

- *СПА Хотел „АТА" ****** Спа и балнео хотелът предлага на своите гости 4 VIP апартамента, 3 семейни апартамента, 3 стандартни апартамента и 59 двойни стаи. В СПА центъра се предлагат: Хидроминерални терапии, Класически и лечебни масажи, Козметични процедури за лице, Терапии и ритуали за тяло, Електроестетика за тяло, Реоформящи тялото терапии, Терапии за хармония, Физиотерапевтични процедури, Релакс зона, вътрешен и външен басейн, конферентна зала, детски кът, фитнес.

- *Балнео Хотел „ Медикус" ****** разполага с 60 легла, конферентна зала, фитнес, вътрешен басейн, джакузи,сауна, парна баня, релакс зона и СПА център.

- *СПА Хотел „ Съни гардън" *** разполага с 35 стаи, 82 легла, конферентна зала, фитнес, джакузи, сауна, парна баня, релакс зона и СПА център.

- *Семеен хотел „ ПреСпа" *** разполага с 22 легла, сауна, джакузи

- *Балнеохотел „ Тинтява"* , *** 112 легла /34 стаи Х2 легла; 6 VIP стаи Х 2 легла; 5 апартамента (2+2)/, фитнес и интернет зали, кабелна телевизия, физиотерапия.

- *Семеен хотел „ Минкови бани" **** разполага с 23 легла, сауна, джакузи, вътрешен басейн, СПА център

- *Хотел „ Учебен център на В и К"- Враца,* * Общ капацитет 144 легла, от които 40 стаи с 2 легла и 12 апартамента (2+2), ресторант - 130 места и лятна градина с 50 места, конферентна зала, сателитна телевизия.

4.1.2. Места за настаняване – 40 бр.

- *Почивна станция „ Промишлено строителство Холдинг ЕАД – София",* ** общо 76 легла, от които: 30 стаи Х 2 легла и 8 апартамента (2+2)

- *Вила " Тинтява"* **** 36 легла, от които: 12 стаи Х 2 легла; 6 VIP стаи (сп.+ 1);2 апартамента (2+2)

- *Бунгала " Водопада"* ** Общо 30 легла:8 бунгала; 2Х2 , 6 Х 3, баня и тоалетна

- *Бунгала " Минкови бани" ** – с. Спанчевци*, 62легла, басейн с минерална вода, ресторант, конферентна зала конферентна зала, ресторант 80 места/, фитнес , басейн

- *Къщи за гости категория ** и ****** - общо 3 бр. с 24 легла

- *Самостоятелни стаи за гости категория * и ** общо 29 броя с 158 легла

- *„ Специализирана болница за рехабилитация „ Св. Мина"* 120 легла. Предлага диетично хранене, дневен бар, медицинско обслужване, водолечение, физиотерапия, кинезитерапия, парафинолечение, кабелна телевизия

Към 01.03.2012 г. легловата база на територията на община Вършец възлиза на 850 легла, които са разположени в 2 четиризвездни хотела (СПА- хотел АТА и Балнеохотел Медикус – 16% от общата леглова база), 4 тризвездни хотела (СПА-хотел Съни Гардън, Балнео хотел « Тинтява1», Семеен хотел « ПреСпа», хотел Минкови бани – 28% от общата леглова база) и къщи за гости, бунгала и по-малки хотели (56% от общата леглова база).

Община Вършец разполага с изключително добър потенциал за развитие на курортното дело и на разнообразни форми на туризъм. С двете обособени курортни зони - Вършец и с. Спанчевци /Минкови бани/, Вършец е утвърден туристически център в национален мащаб.

Двете териториални единици се характеризират с различни структури и обеми на

настанителните средства. По показателите брой на хотели и общ брой настанителни заведения гр. Вършец изпреварва с. Спанчевци. Това се
обяснява с наличието на множество големи и малки заведения в градската част, характеризиращи се с териториална дисперсия. Тези особености на материално – техническата база свидетелстват за развитие на туризма в коренно различна насока от досегашната, свързана с предлагането, съответстващо на алтернативен туризъм. В градската част по – ефективно се използва настанителния капацитет, за да се преодолее краткия период на експлоатация, особено на настанителната база с капацитет под 30 легла. Това може да се постигне чрез усвояване на разнообразния ресурсен потенциал, което ще позволи целогодишно предлагане.

В гр. Вършец вида настанителните заведения е твърде разнообразен – хотели, почивни бази, самостоятелни стаи, къщи за гости и т.н. което свидетелства за предприемачество в настанителния сектор в туризма, което е още един факт, свидетелстващ за един нов модел на развитие, характерен за алтернативните форми на туризъм. Приблизително балансирано са представени както местата за настаняване, така и средствата за подслон. Те се обособяват в две групи в зависимост от капацитета им – повече в процентно отношение са средствата за подслон ( над 30 легла) и значително по – слабо са представени местата за настаняване ( под 30 легла).

4.1.3. Заведения за хранене и развлечение

На територията на община Вършец работят общо 42 заведения за хранене и развлечения, от които ресторанти 9 , барове 1, механи 10, бистро 1, заведения за бързо хранене 3, кафе – аперитив 18, от които:

Заведения към настанителните бази - 12 бр.

1. *Ресторант „ ВиК-Враца”, ** 130 места*
2. *Ресторант „ Тинтява”, *** 120 места*
3. *Ресторант “ Промишлено строителство”** 110 места*
4. *Ресторант” Минкови бани”, ** 130 места*
5. *Ресторант „ АТА” **** 100 места*

**инж. Анатоли Димитров /П/**
*Председател Общински съвет- Вършец*